
РОЗДІЛ IV. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО; ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 347.736:340.12

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.1.59>

КАТЕГОРІЇ «ІНТЕРЕС» ТА «ЗАІНТЕРЕСОВАНІСТЬ» У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ

Васьковський О.В.,
суддя, секретар судової палати
для розгляду справ про банкрутство
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду,
кандидат юридичних наук
ORCID: 0009-0004-6752-6995

Васьковський О.В. Категорії «інтерес» та «заінтересованість» у правовому регулюванні процедур банкрутства: загальнотеоретичні підходи.

Стаття присвячена теоретико-правовому аналізу категорій «інтерес» та «заінтересованість» як системоутворювальних елементів правового регулювання процедур банкрутства в Україні. На основі комплексного дослідження доктринальних підходів, починаючи від класичних праць до сучасних напрацювань вітчизняних науковців, законодавчих положень та актуальної судової практики Верховного Суду обґрунтовано, що саме категорія «інтерес» визначає архітектуру всього механізму банкрутства, зумовлює вибір моделі процедур та їхню сутнісну спрямованість.

Через призму різноманітних інтересів учасників – боржника, кредиторів, арбітражного керуючого, заінтересованих осіб – розкривається зміст основних функцій банкрутства: відновлювальної, компенсаційної, попереджувальної та санкційної. Детально проаналізовано нормативне закріплення категорії «інтерес» у Конституції України, кодексах України з процедур банкрутства. Особливу увагу приділено дослідженню змін до законодавства про банкрутство, зокрема суттєвому розширенню кола заінтересованих осіб стосовно боржника відповідно до Закону № 3985-IX, який імплементує Директиву Європейського парламенту та Ради ЄС 2019/1023 та запроваджує процедури превентивної реструктуризації.

Вказується, оскільки багатосуб'єктний склад правовідносин банкрутства безпосередньо корелює з множинністю та різноспрямованістю інтересів учасників процедури, ефективність інституту банкрутства прямо залежить від здатності правової системи забезпечити справедливе врахування та збалансування всієї сукупності різноманітних інтересів, що є запорукою реалізації як приватних, так і суспільних цілей процедури (це особливо актуально в умовах сучасних викликів, коли банкрутство виступає важливим правовим інструментом регулювання відносин між боржниками та кредиторами).

Встановлено співвідношення категорій «інтерес» та «заінтересованість» як причини та наслідку, загального та особливого, доправового та правового явища. Запропоновано авторські визначення обох категорій із виокремленням їх ключових ознак. Обґрунтовано висновок, що ефективність інституту банкрутства прямо залежить від здатності правової системи забезпечити справедливе врахування та збалансування всієї сукупності різноманітних інтересів учасників, що є запорукою реалізації як приватних, так і суспільних цілей процедури банкрутства в умовах сучасних економічних викликів.

Ключові слова: інтерес, заінтересованість, банкрутство, неплатоспроможність, баланс інтересів, заінтересовані особи, субсидіарна відповідальність.

Vaskovsky O.V. Categories of "interest" and "interestedness" in the legal regulation of bankruptcy procedures: general theoretical approaches.

The article is devoted to the theoretical and legal analysis of the categories of "interest" and "interestedness" as system-forming elements of the legal regulation of bankruptcy procedures in

Ukraine. Based on a comprehensive study of doctrinal approaches, ranging from classical works to modern developments of domestic scientists, legislative provisions and current judicial practice of the Supreme Court, it is substantiated that it is the category of "interest" that determines the architecture of the entire bankruptcy mechanism, determines the choice of the model of procedures and their essential direction.

Through the prism of various interests of participants – the debtor, creditors, arbitration manager, interested parties – the content of the main functions of bankruptcy is revealed: restorative, compensatory, preventive and sanctioning. The normative consolidation of the category of «interest» in the Constitution of Ukraine, the codes of Ukraine on bankruptcy procedures is analyzed in detail. Particular attention is paid to the study of changes to the bankruptcy legislation, in particular, the significant expansion of the circle of interested parties in relation to the debtor in accordance with Law No. 3985-IX, which implements Directive 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of the EU and introduces preventive restructuring procedures.

It is indicated that since the multi-subject composition of bankruptcy legal relations directly correlates with the plurality and diversity of interests of the participants in the procedure, the effectiveness of the bankruptcy institution directly depends on the ability of the legal system to ensure fair consideration and balancing of the entire set of various interests, which is the key to the implementation of both private and public goals of the procedure (this is especially relevant in the context of modern challenges, when bankruptcy is an important legal instrument for regulating relations between debtors and creditors).

The correlation of the categories of «interest» and «interestedness» as a cause and effect, general and special, pre-legal and legal phenomenon is established. Author's definitions of both categories are proposed with the identification of their key features. The conclusion is substantiated that the effectiveness of the bankruptcy institution directly depends on the ability of the legal system to ensure fair consideration and balancing of the entire set of various interests of participants, which is the key to the implementation of both private and public goals of the bankruptcy procedure in the conditions of modern economic challenges.

Key words: interest, interestedness, bankruptcy, insolvency, balance of interests, interested persons, subsidiary liability.

Постановка питання. Індикатором стану економіки країни є кількість проваджень про банкрутство. Спочатку пандемія, а тепер повномасштабна збройна агресія росії згубно впливають на український бізнес, його ділову активність та перспективи для розвитку. Як наслідок – юридичні та фізичні особи вимушені вдаватися до інструментів, передбачених Кодексом України з процедур банкрутства (КУзПБ), для того щоб відновити свою платоспроможність або ж визнатися банкрутом із метою задоволення вимог кредиторів [1].

У сучасних умовах, відзначають М. Пархоменко та А. Мамедова, банкрутство виступає як важливий правовий інструмент регулювання відносин між боржниками та кредиторами, що має на меті *забезпечити баланс інтересів сторін (курсив наш – О.В.)* у разі неплатоспроможності суб'єкта господарювання [2, с. 185].

Розглядаючи ключові функції інституту банкрутства, вказує В. Радзивілюк, – відновлювальну (націлену на повернення платоспроможності боржника), компенсаційну (орієнтовану на поліпшення фінансового стану кредиторів), попереджувальну (спрямовану на підтримку підприємницької дисципліни та стимулювання учасників до сумлінного виконання зобов'язань), а також санкційну (що передбачає застосування до неплатоспроможного боржника заходів) – виникає надзвичайно значуще питання, яке як зумовлює вибір моделі процедур банкрутства, так і визначає їхню сутність [3, с. 24].

Суть вищенаведеного полягає у встановленні оптимального балансу *між інтересами кредиторів і боржників (курсив наш О.В.)*, досягненні компромісу між їхніми приватними та суспільними потребами. В той же час, труднощі у розв'язанні зазначених проблем зумовлені намаганнями окремих суб'єктів використовувати механізми банкрутства для реалізації власних цілей, часто вдаючись до неправомірних методів (навмисне банкрутство або штучне доведення до неплатоспроможності) [4, с. 382], зокрема й шляхом:

- прийняття ключових ділових рішень з порушенням принципів добросовісності та розумності, в тому числі узгодження, укладення або схвалення правочинів на завідомо не вигідних умовах або з особами завідомо нездатними виконати свої зобов'язання («фірмами одноденками» тощо);
- надання вказівок з приводу вчинення явно збиткових операцій;
- призначення на керівні посади осіб, результат діяльності яких явно не відповідає інтересам юридичної особи;
- створення і підтримання такої системи управління боржником, яка націлена на систематичне отримання вигоди третьою особою на шкоду боржнику і його кредиторам;

- використання документообігу, який не відображає реальних господарських операцій;
- отримання такими особами істотних переваг з такої системи організації підприємницької діяльності, яка спрямована на перерозподіл (в тому числі за допомогою недостовірного документообігу), сукупного доходу, отриманого від здійснення даної діяльності особами, об'єднаними спільним інтересом (наприклад, єдиним виробничим циклом), на користь ряду цих осіб з одночасним акумулюванням на стороні боржника основного боргового навантаження;
- використання і розпорядження майном боржника, як своїм особистим, нехтуючи інтересами кредиторів;
- вчинення інших юридичних дій, що не відповідають принципу добросовісності в комерційній (діловій) практиці тощо [5].

Наведемо окремі випадки з судової практики. Так, після виникнення у боржника обов'язку зі сплати податкового боргу контролюючими суб'єктами вчинено дії, спрямовані на виведення майнового активу боржника у вигляді об'єкту нерухомого майна, а саме його передачі на користь іншої юридичної особи, створеної за участі цих же суб'єктів, що об'єктивно зменшило платоспроможність або стало причиною неплатоспроможності боржника. Такі дії переконливо свідчать про відсутність спрямованості дій контролюючих осіб в інтересах боржника та кредиторів [6].

Ще одним прикладом є нездійснення кінцевими бенефіціарними власниками, учасниками та керівниками банкрута будь-яких заходів щодо недопущення банкрутства. Вони припинили подавати фінансову та статистичну звітність до органів статистики та Державної податкової служби України, фактично відмовившись від подальшого здійснення від імені юридичної особи – банкрута господарської діяльності. Їх незаконні, недобросовісні дії та бездіяльність щодо доведення боржника до банкрутства були свідомі та послідовні, про що свідчить втрата всього належного підприємству майна, виведення всіх грошових коштів, фіктивне переоформлення на підставних осіб прав учасника, кінцевого бенефіціарного власника та керівника товариства [7].

Процес банкрутства за своєю суттю спрямований, з одного боку, на відновлення платоспроможності боржника (*інтерес боржника - курсив наш О.В.*), а з іншого – на захист грошових інтересів кредиторів та стягнення заборгованості (*інтерес кредитора – курсив наш О.В.*). Саме з метою якомога ефективнішої реалізації останнього завдання у межах процедури банкрутства функціонує інститут субсидіарної відповідальності [8].

Відновлення платоспроможності боржника може відбутися шляхом погашення всіх вимог кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів особами, які представляють (прямих чи опосередкованих) власників корпоративних прав боржника, позаяк КУЗПБ надає право погашення вимог кредиторів особам, які фактично зацікавлені у відновленні платоспроможності боржника (постанова КГС ВС від 25.09.2025 у справі № 911/1993/14 [9]), або кінцевим бенефіціарним власником боржника як суб'єктом субсидіарної відповідальності (постанова КГС ВС від 16.09.2025 у справі № 915/1624/16 [10]). Внаслідок виконання плану санації і відновленням платоспроможності боржника (постанова КГС ВС від 12.06.2024 у справі № 910/18544/21 [11]), чи укладенням мирової угоди між боржником та кредиторами відповідно до статті 192 ГПК України (постанова САГС від 23.07.2024 у справі № Б-50/184-10 [12]).

Водночас, у разі нездатності боржника відновити свою платоспроможність і погасити усі грошові вимоги кредиторів, може бути застосований інститут солідарної/субсидіарної відповідальності, який покликаний поповнити ліквідаційну масу боржника за рахунок задоволення права вимоги про відшкодування шкоди до осіб, дії / бездіяльність яких кваліфікуються судом як доведення до банкрутства. Розмір цієї шкоди визначається як різниця між сумою вимог до боржника згідно з реєстром вимог кредиторів та сумою коштів, отриманою за фактом продажу майна в процедурі ліквідації.

Відзначимо, оновлені норми статей, 34, 61 КУЗПБ визначають конкретні критерії для встановлення заінтересованих осіб та описують правові результати набуття такого статусу.

Арбітражний керуючий, діючи від імені боржника і захищаючи його інтереси, опосередковано діє і в інтересах кредиторів, оскільки кошти, стягнуті на користь боржника, спрямовуються на задоволення вимог кредиторів.

Кредитори боржника мають похідний інтерес у стягненні коштів з третіх осіб, винних боржнику, в тому числі у стягненні неповернутих боржнику позик, кредитів, збитків, завданих боржнику третіми особами тощо, якщо несплата цих коштів спричиняє несплату коштів боржником кредитору. Цей інтерес полягає у переведенні майна боржника у вигляді його прав вимоги у більш ліквідну форму – грошову. При цьому кредитори боржника не набувають власних прав вимоги до третіх осіб, винних боржнику; похідний інтерес кредиторів полягає у стягненні коштів на користь боржника – юридичної особи, а не на користь кредиторів, учасників (акціонерів) юридичної особи – боржника.

Ліквідатор і кредитор мають право вчинити дії щодо переведення вимог банкрута у ліквідну (грошову) форму. Для цього вони можуть звернутися до третьої особи, яка має заборгованість перед банкрутом (зокрема щодо відшкодування завданих банкруту збитків) з вимогою про сплату коштів, а ліквідатор також має альтернативу наведеному та може продати право вимоги на аукціоні. В обох цих випадках майно банкрута у вигляді права вимоги замінюється ліквідним майном – коштами, за рахунок яких задовольняються вимоги кредиторів (постанови СП КГС ВС від 19.06.2024 у справі № 906/1155/20 (906/1113/21), 04.09.2024 у справі № 908/3236/21 [13]).

Суттєвою проблемою правового врегулювання банкрутства в Україні сьогодні є значно ослаблене становище боржника, майбутнє якого цілком підпорядковане рішенням кредиторів. Крім того, вищі владні інстанції ще до початку процедури банкрутства фактично визначають подальшу долю підприємства і замість впровадження відповідних заходів для відновлення платоспроможності перетворюють провадження у справі про банкрутство на формальну процедуру. Вони реалізують власну стратегію ліквідації боржника без урахування *як його потреб та інтересів, так і інтересів кредиторів (курсив наш О.В.)* [14, с. 183].

Прикладом є прийняття засновниками боржника рішення про його припинення з подальшим внесенням до Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, реєстраційного запису про припинення юридичної особи. Однак, як з'ясувалося, такі дії призвели до порушення прав та інтересів кредитора (іпотекодержателя) боржника, майнові вимоги якого залишилися незадоволеними. Тобто, у цій ситуації добровільна ліквідація боржника його засновниками відбулася за обставин існуючої заборгованості перед кредитором та відсутності у боржника майна для задоволення його вимог (постанова КГС ВС від 18.08.2020 у справі № 910/13125/19 [15]).

Дослідження провідних міжнародних принципів і стандартів законодавства у сфері банкрутства демонструє, що обов'язковим компонентом національного законодавства про банкрутство держав-кандидатів на вступ до Євросоюзу є фундаментальні принципи, які становлять основу системи захисту ... принцип рівності, що гарантує: однакове та недискримінаційне ставлення до всіх учасників процедур банкрутства - як боржників, так і кредиторів, рівноцінний захист їхніх прав та законних інтересів (*курсив наш О.В.*), однакове ставлення як до приватних, так і до державних підприємств [16, с. 6].

Нещодавно введено в дію Закон № 3985-IX «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації», який покликаний стимулювати боржника та його кредиторів до комунікації у врегулюванні питання погашення заборгованості боржника, тобто віднайти баланс між їх інтересами і забезпечити недопущення зловживання правами сторін через кредиторів, пов'язаних з боржником.

Значущим нововведенням стало також доповнення статті 1 Кодексу додатковими категоріями *заінтересованих осіб (курсив наш О.В.)*. Особливо вагомим є внесення до цього списку осіб, які здійснювали реальний контроль над діяльністю боржника без офіційного правового зв'язку. Це створює можливості для ефективного запобігання схемам відчуження активів через підставних власників і керівників. Таким чином, корективи до Кодексу суттєво розширюють коло осіб, які можуть отримати статус *заінтересованих щодо боржника (курсив наш О.В.)*. Крім звичайних учасників процесу, зокрема боржника та його кредиторів, до *заінтересованих осіб (курсив наш О.В.)* можуть входити:

- юридичні особи, створені за участю боржника;
- юридичні особи, що здійснюють або здійснювали контроль над боржником;
- фізичні або юридичні особи, на яких боржник здійснював контроль або перебував під їхнім контролем;
- особи, з якими боржник здійснював правочини, що не відповідають критеріям економічної доцільності;
- родичі боржника та інші особи, стосовно яких існують обґрунтовані підстави вважати їх заінтересованими [17].

Для прикладу: набувши у власність грошові кошти як безпроцентну поворотну позику, боржник невідкладно їх передав на користь пов'язаної особи, тобто без їх використання у своїй господарській діяльності. Ця позика була спрямована на перерозподіл грошових коштів між пов'язаними юридичними особами в межах єдиної групи компаній, та, як наслідок, формування кредиторської заборгованості боржника. Органічна поєднаність мети і засобів, що застосовані пов'язаними особами з боржником, вказують на те, що частина цих засобів ними реалізована у справі про банкрутство: укладено угоди "про око", декілька річне невиконання зобов'язання і штучне на-

рахування за нібито безпідставне прострочення платежу грошових коштів для збільшення суми боргу; досягнуто мети визнання цих вимог судом у справі про банкрутство як конкурсних вимог кредиторів; отримання права вирішального голосу у зборах кредиторів та у комітеті кредиторів; використання вирішального права голосу з метою завдати шкоди цивільним правам реального кредитора; виведення активів (грошових коштів та автотранспорту) боржника, за рахунок яких могли би бути задоволені вимоги реального кредитора (постанова КГС ВС від 23.01.2024 у справі № 907/935/21(907/957/22) [18]).

В іншій ситуації боржник уклав договір купівлі-продажу частки статутного капіталу товариства за ціною нижчою від ринкової, з юридичною особою, з якою перебував під контролем третьої особи, тобто із заінтересованою особою стосовно боржника, чим порушив інтереси інших учасників господарських відносин, зокрема, кредиторів боржника (завдав їм збитків) (постанова КГС ВС від 26.05.2022 у справі № 910/15018/19 (910/14175/20) [19]).

Також можна навести випадок відчуження ліквідного активу заінтересованій особі (співзасновнику) за ціною, що викликає обґрунтовані сумніви щодо її ринковості, або ж взагалі без фактичної оплати, в умовах фінансової скрути боржника та наявності значних боргів перед іншими кредиторами, що свідчить не про зважене управлінське рішення в інтересах товариства, а про ймовірне використання генеральним директором формальних повноважень для виведення активів на шкоду кредиторам (постанова від 08.10.2025 у справі № 902/90/21(902/1350/24) [20]).

В контексті забезпечення балансу інтересів учасників у разі неплатоспроможності суб'єкта господарювання важливо враховувати, що під час відкриття провадження в справі про банкрутство право- і дієздатність боржника значно обмежуються на підставі імперативних норм КУзПБ, що пов'язується з особливими завданнями та цілями правового регулювання відносин банкрутства (неплатоспроможності), що виходять з підтримки інтересів не лише кредиторів та боржника, а й осіб, пов'язаних із ними.

Після введення ліквідаційної процедури функції з управління та розпорядження майном передаються ліквідатору.

В контексті зазначеного може виникнути питання, чи конкуруючий суспільний інтерес ліквідатора у поверненні майна до ліквідаційної маси з метою задоволення вимог кредиторів може вважатися співмірним із тими негативними наслідками, яких зазнає добросовісний набувач майна, оскільки інтерес кредиторів, так само, як і боржника, полягає лише в тому, аби майно було продане за якомога більшу ціну.

У боржника-юридичної особи втрачається майновий інтерес щодо повернення проданого майна, оскільки він все одно не буде мати можливості розпорядитися ним. Так само і кредитори не заінтересовані в поверненні саме майна, оскільки при поверненні майна в конкурсну масу його наявність може призвести як до додаткових витрат на утримання, так і до зменшення ціни такого майна до моменту його реалізації.

Разом з тим, при відкритті провадження у справі про банкрутство боржник не втрачає право на майно, охоронюване положеннями ст. 1 Першого протоколу до Конвенції. І у випадку вибуття майна з володіння власника поза його волею до добросовісного набувача, обидві сторони можуть розраховувати на захист їх права на майно в розумінні ст. 1 Першого протоколу до Конвенції (постанова КГС ВС від 15.09.2025 у справі № 911/101/21 (911/2330/24) [21]).

Отже, як бачимо, власне категорія «інтересу» є фундаментальною основою всієї системи правового регулювання банкрутства, визначаючи як вибір моделі процедур, так і їхню сутнісну спрямованість. Саме «інтерес» виступає не просто юридичною категорією, а ключовим мотиваційним чинником, що зумовлює поведінку учасників процедури та формує архітектуру всього інституту банкрутства, крізь через призму «інтересів» розкривається сутність основних функцій банкрутства – відновлювальної, компенсаційної, попереджувальної та санкційної, кожна з яких спрямована на задоволення специфічних потреб категорій учасників процедури.

Саме множинність та різноспрямованість «інтересів» у процедурі банкрутства безпосередньо корелює з багатосуб'єктним складом цих правовідносин. Отже, вважаємо, ефективність інституту банкрутства прямо залежить від здатності правової системи забезпечити справедливе врахування та збалансування всієї сукупності різноманітних *інтересів учасників*, що, на нашу думку, і є запорукою реалізації як приватних, так і суспільних цілей процедури банкрутства.

Метою дослідження є теоретико-правовий аналіз категорій «інтерес» та «заінтересованість», як ключових у системі правового регулювання процедур банкрутства, визначення їх правової природи, співвідношення та функціонального призначення для забезпечення ефективного балансування прав та законних інтересів учасників процедури банкрутства в умовах сучасних викликів.

Стан опрацювання проблематики. Питання правової природи та значення категорій «інтерес» та «заінтересованість» неодноразово привертала увагу вітчизняних та зарубіжних науковців,

проте комплексне дослідження їх співвідношення та ролі в інституті банкрутства залишається недостатньо розробленим у правовій доктрині.

Фундаментальні теоретичні основи розуміння категорії «інтерес» у правознавстві були закладені ще в працях Р. фон Єрінга, який у роботі «Мета у праві» (*Der Zweck im Recht*) обґрунтував теорію юриспруденції інтересів та підніс інтерес до рівня правової категорії. Значний внесок у розвиток цієї проблематики зробили класики правової думки К. Гельвецій, чий постулат про підкорення духовного світу «закону інтересу» зберігає актуальність і донині.

У вітчизняній цивілістиці питання інтересу та заінтересованості досліджували Є. Харитонов, який обґрунтував суб'єктивну природу інтересу в українському цивільному праві; В. Васильєва, яка розглядала інтерес як спонукальний фактор до встановлення правовідносин; З. Ромовська, що аналізувала зв'язок інтересу із суб'єктивним правом. Важливі теоретичні напрацювання містяться у працях І. Бабецької, О. Чепис, В. Новосад, які досліджували природу та класифікацію інтересів у приватному праві.

Процесуально-правовий аспект заінтересованості розглядали О. Шило, який обґрунтував необхідність використання терміну «юридична заінтересованість», та Ю. Полук, який аналізував заінтересованість як обов'язкову характеристику суб'єкта права на судовий захист.

Виклад матеріалу дослідження.

«Якщо фізичний світ підкоряється закону руху, то світ духовний не меншою мірою підкорений закону інтересу». Цей класичний постулат, сформульований видатним французьким мислителем-матеріалістом К. Гельвецієм у XVIII столітті, зберігає свою значущість і донині. Насправді, будь-які людські дії мотивуються певними інтересами, які слугують фундаментом для визначення завдань, стратегічних орієнтирів та ієрархії пріоритетів.

В контексті тематики нашого дослідження відзначимо, категорію «інтерес» у правознавстві запровадив Р. фон Єрінг (*Jhering, Rudolf von*). Власне, усвідомлення багатоаспектної ролі інтересів у праві – як стимулів та мотивів боротьби за право, складової законотворчої діяльності та мети об'єктивного права, як сутності суб'єктивного права та об'єкта правового захисту – спонукало вченого до створення правової теорії інтересів, або юриспруденції інтересів. Саме цей вчений підніс інтерес до рівня правової категорії та вважається засновником юриспруденції інтересів.

У своїй праці «Мета у праві» (*Der Zweck im Recht*) вчений стверджував, що метою права є захист індивідуальних та суспільних інтересів шляхом їх координації та мінімізації конфліктів. Центральна ідея його теорії полягає в тому, що формальна «силова» природа права неможлива без головного компонента – «інтересу». Дійсний інтерес становить право, а його юридичне втілення в законах, у нормах об'єктивного права розглядається як щось формальне, другорядне. На думку дослідника, природу права становить необхідність суспільного регулювання та узгодження інтересів різних соціальних суб'єктів, інтерес він розуміє переважно в значенні благ, вигоди або користі [22].

Законні та охоронювані законом, матеріальні та нематеріальні, приватні та публічні, суспільні та особисті, економічні, культурні, політичні та інші соціальні інтереси – все це видові категорії родового поняття «інтерес», дослідженням якого займаються різні науки: філософія, юриспруденція, соціологія, психологія, економіка та інші. Ця обставина, за твердженням О. Чепис, цілком свідчить про те, що інтерес є загальнонауковою категорією [23, с. 67]. Тобто, не існує жодної сфери людської активності, в якій індивіди не втілювали б власні інтереси та не взаємодіяли б з чужими.

Поняття «інтерес» («законний інтерес», «охоронюваний законом інтерес») активно застосовується як у наукових дослідженнях, так і в нормативно-правових актах. Так, наприклад, в тексті Основного Закону України категорія «інтерес» вживається щонайменше одинадцять разів (зокрема, в положеннях про можливість обмеження використання громадянами суб'єктивних прав (на підприємницьку діяльність, право приватної власності тощо) з огляду на публічні інтереси – національної безпеки, громадського порядку, економічного добробуту, прав людини тощо (статті 32, 34–36, 39, 41, 44)); в тексті присяги народних депутатів України і Президента України – виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників (ч. 3 ст. 79, ч. 4 ст. 104); визначенні функцій прокуратури – представництво інтересів громадян або держави (ч. 1 ст. 131-1), органів місцевого самоврядування – представництво інтересів територіальної громади (ч. 4 ст. 140).

Відносно терміну «законний інтерес» слід зазначити, що Конституція України вказаний термін не застосовує. В статтях Основного Закону інтереси громадян конкретизовані за змістом і сутністю. Для прикладу: частина 1 статті 36 – громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення та захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів; частина 3 статті 36 – громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів тощо [24].

Категорію «інтерес», в т. ч. «законний інтерес», ми можемо також знайти й в кодексах. Так, зокрема:

В Цивільному кодексі України:

Стаття 15 «Право на захист цивільних прав та інтересів»: «Кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства»;

Стаття 16 «Захист цивільних прав та інтересів судом»: «Кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу»;

...

Стаття 228 про правочини, що суперечать «інтересам держави і суспільства».

Всього в Цивільному кодексі України законодавець використовує категорію «інтерес» 146 разів.

В Господарському кодексі України¹:

Стаття 127 «Інші форми об'єднання інтересів підприємств»: «Законом можуть визначатися й інші форми об'єднання інтересів підприємств (союзи, спілки, асоціації підприємців тощо)...»;

...

Стаття 389 «Захист державою прав та законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності»: «Держава здійснює захист прав та законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України згідно з нормами міжнародного права...».

Всього в Господарському кодексі України законодавець використовує категорію «інтерес» 127 разів.

Навіть в Законі України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» категорія «інтерес» застосовується 79 разів. Так, наприклад згідно п. 3 статті 9-1 цього Закону: «Доведенням до банкрутства визнається стійка неплатоспроможність боржника, викликана умисними діями (бездіяльністю) керівника (органів управління), власника майна (органу, уповноваженого управляти майном), а також інших осіб, якщо це завдало матеріальної шкоди *інтересам держави, суспільства або інтересам кредиторів* і господарським судом боржника визнано банкрутом [25].

Кодекс з процедур банкрутства [26] містить 72 згадування про «інтерес». При цьому, слід відзначити, що в Кодексі використовуються складні терміни, що включають слово «інтерес», наприклад:

«конфлікт інтересів» – цей термін вживається у значенні, наведеному в Законі України «Про запобігання корупції»;

«заінтересовані особи стосовно боржника – детальне визначення, яке включає широке коло осіб, але не розкриває сутність самого поняття «інтерес»;

функціональне використання терміну «інтереси» – у контексті представництва різних груп учасників: «представляти інтереси засновників»; «представляти інтереси працівників», «діє в інтересах власників облігацій».

Ми, звичайно ж, можемо аналізувати й тексти інших кодексів та нормативно-правових актів України, проте, наразі це виходить за межі предмету нашого дослідження.

Спробуємо зосередитися на термінологічних аспектах. Так, оскільки у нормативних актах використовуються поняття «заінтересованість» та «інтерес», логічно постає проблема співвідношення цих категорій: яким чином пов'язані між собою ці терміни і чи має місце принципова відмінність між ними? Водночас у фаховій літературі відсутнє єдине розуміння цих термінів. Крім того, продовжуються наукові суперечки щодо ідентичності змістового наповнення зазначених категорій.

Поняття «інтерес», зазначає І. Бабецька, належить до системоутворювальних елементів приватноправової сфери та становить фундаментальну категорію в приватноправовій науці. Інтереси класифікуються як приватні та публічні, а також поділяються на матеріальні й моральні. Судовий захист цивільного права та інтересу закріплено як одну з основних засад цивільного законодавства (стаття 3 ЦК України). Стаття 15 ЦК України встановлює, що будь-яка особа має право на захист свого інтересу, якщо він відповідає основоположним принципам цивільного законодавства. Вчена також відзначає, саме інтерес представляє доктринальне явище, що набуває усвідомленого спонукального характеру та проявляється в реальному житті через бажання, наміри і прагнення, він має соціальну природу та формується на основі потреб. Втім, наразі, вірно вказує дослідниця, категорія «інтересу» не має чіткого визначення ні в доктринальних джерелах, ні в законодавчих актах, що створює підґрунтя для різноманітних інтерпретацій цього поняття [27, с. 159].

¹ Втрата чинності, відбулася 28.08.2025 на підставі Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 09.01.2025 № 4196-IX.

Категорія інтересу, за твердженням О. Чепис, має виключне значення для розуміння суб'єктивного права. Правовий вплив на життєві та економічні процеси здійснюється не прямо, а опосередковано – через призму інтересів. Інтереси виступають з'єднувальною ланкою, оскільки мають органічний зв'язок із суб'єктивним правом. При цьому інтерес слід розуміти як самостійну категорію, відмінну від самого права, що являє собою цільову спрямованість його втілення в життя [28, с. 57].

Ця ж вчена зазначає, що зміст категорії «інтерес» складають основні варіанти природи інтересу: 1) інтерес – потреба; 2) інтерес – мета; 3) інтерес – благо; 4) інтерес – соціальна потреба; 5) інтерес – діяльна позиція. Аналіз, зроблений дослідницею цих концепцій природи «інтересу» демонструє, що ключовою властивістю інтересу як компонента суспільних відносин і діяльності виступає орієнтованість суб'єкта на об'єкти, що мають вагу для реалізації його потреб. Така характеристика, за твердженням О. Чепис, спрямованості цілком узгоджується з етимологічним корінням поняття «інтерес». Невипадково прибічники різноманітних теорій інтересу визначають спрямованість суб'єкта серед основних властивостей цього феномену. Інтерес не лише концентрує увагу та активність суб'єкта у певному напрямку, але й стимулює до дії, відіграючи роль мотиваційного чинника. Поєднання цих двох якостей становить сутнісну основу інтересу [29].

«Інтерес», робить висновок В. Новосад, у правознавстві розглядається як «первинна основа», «потреба» чи «фактор», що зумовлює появу, трансформацію або завершення правових відносин. На даний час у науковій доктрині сформувалися три провідні концепції щодо тлумачення правової сутності та природи феномену інтересу: а) суб'єктивна; б) об'єктивна; в) змішана об'єктивно-суб'єктивна. При цьому, за твердженням вченого, найбільш переконливою є змішана об'єктивно-суб'єктивна концепція, оскільки визнання виключно індивідуального інтересу (суб'єктивна теорія) спричинить численні суперечності та багатоваріантність правового відображення інтересу внаслідок різноманіття персональних інтересів окремих осіб. Натомість поєднання суб'єктивного та об'єктивного підходів найкраще розкриває термін «інтерес» у цивілістичній теорії та нормативному регулюванні [30, с. 138].

Зокрема, інтерес суб'єкта може полягати у його прагненні знати про свої права у правовідносинах з іншою особою і усунути їх правову невизначеність. Прикладом є звернення поручителя з позовом про визнання відсутності права вимоги в особи, що вважає себе кредитором за договором поруки, і відсутності кореспондуючого обов'язку особи-боржника у відповідних правовідносинах. Така необхідність у встановленні юридичної визначеності у суб'єкта виникла у зв'язку з ініціюванням кредитором проти нього справи про банкрутство з підстав невиконання зобов'язань за договором поруки. Між тим, сам поручитель вважав поруку припиненою внаслідок припинення основного зобов'язання на забезпечення виконання якого був укладений договір поруки (постанова КГС ВС від 05.06.2025 у справі № 918/822/23(918/583/24) [31]).

Вбачається обґрунтованою думка З. Ромовської про те, що інтерес надає його носієві змогу здійснювати конкретні дії, висувати вимоги щодо поведінки інших осіб, а в разі неврахування цього інтересу – вдаватися до механізмів його правового забезпечення. Відтак, інтерес формується, втілюється та припиняє своє існування виключно в межах суспільного відношення, водночас виступаючи підґрунтям для становлення, еволюції та завершення суб'єктивного права [32, с. 75].

Варто уваги є позиція Є. Харитонова, який при дослідженні категорії «інтерес» через призму об'єктивного та суб'єктивного підходів доходить висновку, що в контексті національного цивільного права «інтерес» має розглядатися саме як суб'єктивна категорія. Згідно з концептуальними засадами українського цивільного законодавства, на думку вченого, «інтерес» являє собою прагнення, спрямування та потреби особи, які хоча і не кваліфікуються законом чи договором як цивільні права, проте орієнтовані на їх виникнення або підтримання. Лише за такого трактування сутності категорії «інтерес» стає можливим предметне вивчення питань їх узгодження, протистояння та конфліктності. Якщо ж ототожнювати поняття «інтерес» з так званими «благами», то варто враховувати, що останні за своєю природою не здатні до конфліктної взаємодії чи узгодження (окрім гіпотетичних випадків конкуренції між різними позитивними альтернативами) [33, с. 221].

Варто навести й думку професора В. Васильєвої, яка розглядає інтерес як те, до задоволення чого прагне суб'єкт, вступаючи у суспільні відносини. Засобом задоволення інтересу є об'єкт суспільного відношення – благо, здатне задовольнити потребу, інтереси втілюються в нормах права та є передумовами виникнення суб'єктивного права. Інтерес, за висновком вченої, виступає елементом соціальної системи, спонукальним фактором до встановлення правовідносин, передуючи їм і перебуваючи поза їх межами. Призводячи до появи правовідносин, він перетворюється на благо для їх учасників. Як соціальна, доправова категорія інтерес ґрунтується на потребі суб'єкта та суспільних відносин. При цьому, науковиця акцентує увагу на тому, що у юридичних актах інтерес використовується як самостійний об'єкт правової охорони поряд із суб'єктивним правом [34, с. 34].

Категорія інтересу розглядалася Конституційним Судом України в рішенні від 1 грудня 2004 р. № 18-рп/2004 при офіційному тлумаченні певних положень частини першої статті 4 ЦПК України (справа про охоронюваний законом інтерес). Інтерес, відповідно до Рішення Конституційного суду України, є прямо не опосередкованим у суб'єктивному праві простим легітимним дозволом з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб [35].

У цьому ж Рішенні за твердженням КСУ етимологічний зміст слова «інтерес» включає: а) увагу до кого-, чого-небудь, зацікавлення кимось, чимось; цікавість, захоплення; б) вагу; значення; в) те, що найбільше цікавить кого-небудь, що становить зміст чийось думок і турбот; г) прагнення, потреби; д) те, що йде на користь кому-, чому-небудь, відповідає чийсь прагненням, потребам; вигоду, користь, зиск. У загальносоціологічному значенні категорія «інтерес» розуміється як об'єктивно існуюча і суб'єктивно усвідомлена соціальна потреба, як мотив, стимул, збудник, спонукання до дії; у психології - як ставлення особистості до предмета, як до чогось для неї цінного, такого, що притягує. В юридичних актах термін «інтерес», враховуючи його як етимологічне, так і загальносоціологічне, психологічне значення, вживається у широкому чи вузькому значенні як самостійний об'єкт правовідносин, реалізація якого задовольняється чи блокується нормативними засобами [35].

У правовідносинах банкрутства такий інтерес проявляється до продажу майна боржника на аукціоні. Носіями цього інтересу є: 1) боржник (зокрема, арбітражний керуючий від імені боржника); 2) кредитори; 3) зареєстровані учасники аукціону; 4) особи, які вважають себе власниками майна, що виставляється на аукціон; 5) уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника; 6) особа, яка не є «зареєстрованим учасником аукціону» і водночас щодо якої організатором торгів не прийнято жодного з рішень, передбачених приписами статті 61 Закону про банкрутство (зокрема, про відмову в допуску заявника до участі в аукціоні), у разі встановлення в судовому порядку обставин здійснення такою особою усіх передбачених цим Законом дій щодо набуття статусу «зареєстрованого учасника аукціону» та вчинення перешкод з боку організатора аукціону для участі такої особи в аукціоні; 7) особи, які не були допущені до участі в аукціоні (за умов попереднього або одночасного оскарження ними рішення організатора аукціону про визначення учасників аукціону та встановлення судом за результатом оскарження порушення статті 61 Закону про банкрутство в частині допуску до участі в аукціоні) (постанова ВП ВС від 13.02.2024 у справі № 910/2592/19 [36]).

Об'єктом інтересу у цьому випадку є майно боржника. Однак суб'єкти цього інтересу мають власну, відмінну одна від одної, ціль – правову мету, яку вони прагнуть досягнути, заявляючи відповідно до статті 73 КУзПБ вимогу про визнання недійсним правочину щодо продажу майна, вчиненого на аукціоні. Водночас у процесі оспорювання вчинених боржником правочинів у порядку та з підстав, встановлених статтею 42 КУзПБ, інтереси носіїв цього права (арбітражного керуючого, кредитора) збігаються – повернення майна до ліквідаційної маси боржника з метою якомога повного задоволення вимог кредиторів.

Відзначимо, сам інститут визнання недійсними правочинів боржника у межах справи про банкрутство спрямований на дотримання балансу інтересів не лише осіб які беруть участь у справі про банкрутство, а й осіб, залучених у справу про банкрутство, наприклад, контрагентів боржника.

Ми також можемо спробувати запропонувати власне визначення категорії «інтерес». Так, зокрема, на наш погляд, під **«інтересом» можна розуміти** суб'єктивну доправову категорію, що являє собою усвідомлене прагнення, спрямування або потребу особи, яка хоча і не визначена законом або договором як суб'єктивне цивільне право, проте орієнтована на його виникнення, збереження чи реалізацію, виступає спонукальним мотивом до встановлення правовідносин та може бути самостійним об'єктом правової охорони. При цьому, ключовими моментами, на наш погляд, можуть виступати: а) **суб'єктивна природа** – інтерес існує у свідомості конкретного суб'єкта; б) **доправовий характер** – передує виникненню правовідносин і лежить поза їх межами; в) **спрямованість на права** – орієнтований на виникнення або збереження суб'єктивних прав; г) **мотиваційна функція** – виступає спонукальним фактором до дій та встановлення правовідносин; г) **автономність** – може бути об'єктом правової охорони незалежно від суб'єктивного права; д) **усвідомленість** – характеризується цільовою спрямованістю суб'єкта на об'єкти, важливі для задоволення його потреб.

Говорячи про категорію «заінтересованість», необхідно вказати, що чинне законодавство не містить його легального визначення. Проте, ми можемо знайти цілий ряд підходів щодо тлумачення даного поняття у правовій доктрині. Оскільки категорія «заінтересованість» неодноразово ставала предметом наукових досліджень, при цьому переважна частина вчених трактує заінтересованість як суб'єктивне відображення об'єктивно існуючого інтересу. При цьому, на відміну від інтересу, заінтересованість не є окремим об'єктом правового захисту, а являє собою характеристику суб'єкта, що визначає його процесуальне становище та зумовлює відповідні правомочності [37, с. 256].

У деяких наукових працях обґрунтовано висувається позиція щодо доцільності використання винятково терміну «юридична заінтересованість». Зокрема, О. Шило, досліджуючи поняття «заінтересованість» крізь призму судового захисту прав і свобод людини, акцентує на важливості уточнюючого слова «юридична» при характеристиці заінтересованості особи, що претендує на судовий захист. Дослідник обґрунтовує це тим, що заінтересованість може мати різноманітні об'єктивні та суб'єктивні підстави (зокрема, дружні чи родинні відносини між особою, яка подає скаргу, та особою, чії права, на її думку, порушені внаслідок прийняття оскаржуваного процесуального рішення). Однак, зазначає вчений, критерієм, що визначає уповноваженого суб'єкта права на судовий захист, має розглядатися саме юридична заінтересованість, тобто така, що зумовлена порушенням його прав, свобод та інтересів. Підґрунтям юридичної заінтересованості є усвідомлена потреба в судовому захисті, яка й становить спонукальний мотив для звернення особи до судових органів [38, с. 234-235].

Якщо в контексті судового захисту, за твердженням, мова йде про юридичну заінтересованість – тобто зацікавленість, що випливає з порушення прав і свобод особи та являє собою суб'єктивне прагнення до їх захисту в рамках юридичних процедур, то за розширеного трактування можна говорити про «юридично значущу заінтересованість» – небайдужість особи до результатів правовідносин провадження, зумовлену різними чинниками (дружніми чи родинними зв'язками з учасниками, відомчими інтересами тощо). Юридична значущість у цьому випадку означає, що зацікавленість особи становить юридичний факт, здатний породжувати, модифікувати або припиняти правові відносини [37, с. 257].

До прикладу, юридична заінтересованість щодо розміру визнаних судом грошових вимог до боржника у процедурі банкрутства мала місце у особи, на яку судом було покладено субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника. Ця заінтересованість полягала у тому, аби зменшити, чи взагалі спростувати розмір цих вимог, адже він впливає на обсяг майнової відповідальності такого суб'єкта з огляду на приписи статті 61 КУзПБ (постанова СП КГС ВС від 22.11.2023 у справі № 910/4685/20 [39]).

Заінтересованість у процедурі банкрутства має й уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника, зокрема в аукціоні з продажу майна боржника, адже порушення встановленого порядку його підготовки чи проведення може перешкодити продажу майна банкрута за найвищою ціною, що матиме наслідком недостатність отриманих коштів для покриття всіх вимог кредиторів, а отже, унеможливить відновлення підприємницької діяльності боржника або отримання власником корпоративних прав залишку активів після його ліквідації. До того ж на засновників (учасників, акціонерів) боржника у разі недостатності його майна може бути покладена субсидіарна відповідальність за його зобов'язаннями, а розмір таких вимог визначаються з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою (постанова СП КГС ВС від 20.05.2021 у справі № 910/24368/14 [40]).

За твердженням Ю. Полюка (*вчений розглядає «заінтересованість» крізь призму права на звернення до суду – курсив наш О.В.*), заінтересованість варто розуміти як обов'язкову характеристику суб'єкта, який здійснює своє право на судовий захист. Ця характеристика безпосередньо впливає з природи права на звернення до суду. Відсутність такої заінтересованості унеможлиблює подання особою позовної заяви та відкриття цивільного провадження, оскільки за таких обставин особа не володіє правом на звернення до суду [41, с. 692].

В цьому контексті варто зазначити, що звернення кредитора до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, по суті, є реалізацією ним права на судовий захист власних майнових права. Однак, відсутність у ініціюючого кредитора суб'єктивного права на пред'явлення грошових вимог до боржника через їх передачу за договором цесії іншій юридичній особі, унеможлиблює відкриття провадження у справі про банкрутство боржника (постанова СП КГС ВС від 22.09.2021 у справі № 911/2043/20 [42]).

Т. Боднар зазначає, що «поняття правочину, щодо вчинення якого наявна заінтересованість, розкривається в законодавстві через визначення особи, зацікавленої у вчиненні правочину товариством» [43, с. 36].

В розумінні положень статей 203, 215 ЦК України оспорювати правочин у суді може одна із сторін правочину або інша заінтересована особа. За відсутності визначення поняття «заінтересована особа» такою особою є кожен, хто має конкретний майновий інтерес в оспорюваному договорі. Вимоги заінтересованої особи, яка в судовому порядку домагається визнання правочину недійсним, спрямовані на приведення сторін недійсного правочину до того стану, який саме вони, сторони, мали до вчинення правочину. Власний інтерес заінтересованої особи полягає в тому, щоб предмет правочину перебував у власності конкретної особи чи щоб сторона (сторони) правочину перебувала у певному правовому становищі, оскільки від цього залежить подальша можливість законної

реалізації заінтересованою особою її прав. Зокрема, оспорюючи в межах справи про неплатоспроможність фізичної особи дійсність договору позики з підстав його фіктивності, позивачка вважала, що він укладений відповідачами без наміру створення правових наслідків, які ним обумовлені, натомість такий договір вчинено з єдиною метою - зупинити стягнення на підставі виконавчого документа та перешкодити позивачці реалізувати своє право на задоволення вимог кредитора за рахунок предмета іпотеки (постанова КГС ВС від 13.08.2025 у справі № 922/2432/21 (922/2817/24 [44])).

Визнання недійсними правочинів боржника у межах справи про банкрутство спрямоване на досягнення однієї з основних цілей процедури неплатоспроможності – максимально можливе справедливе задоволення вимог кредиторів. Отже, кредитор (кредитори) та арбітражний керуючий є тими зацікавленими особами у справі про банкрутство, які мають право звертатися з позовами про захист майнових прав та інтересів з підстав, передбачених нормами ЦК України, ГК України чи інших законів, у межах справи про банкрутство і таке звернення є належним способом захисту, який гарантує практичну й ефективну можливість відновлення порушених прав кредиторів та боржника (постанова СП КГС ВС від 24.11.2021 у справі №905/2030/19 (905/2445/19) [45]).

В той же час, на переконання Л. Енрікес та Т. Трьогера (L. Enríques, T. Tröger), ключовим елементом у формулюванні поняття правочину із заінтересованістю є категорія «конфлікт інтересів». Виходячи з цього положення, автор розуміє під правочином із заінтересованістю правочин, що здійснюється за умови наявності конфлікту інтересів. Більш деталізований варіант визначення, запропонований дослідниками, охоплює наступне: правочином із заінтересованістю є дії юридичної особи, спрямовані на реалізацію її інтересу (виникнення, припинення або зміну її цивільних прав та обов'язків), який сформовано з урахуванням суперечливого інтересу (реального чи лише формально визнаного законом), що належить іншому суб'єкту права. Цей суб'єкт має можливість, враховуючи особливості реалізації правосуб'єктності юридичної особи, впливати на прийняття нею (її органом управління та/або контролю чи керуючим органом) управлінських рішень, реалізація яких може призвести до задоволення цього інтересу, зокрема з негативними, насамперед економічними, наслідками. У зв'язку з цим такі правочини потребують дотримання спеціального порядку їх схвалення (затвердження) компетентними органами юридичної особи [46, р. 44].

До прикладу, конфлікт інтересів мав місце при відчуженні боржником нерухомого майна за договорами купівлі-продажу, укладеними із фізичною особою, яка є заінтересованою особою щодо боржника, оскільки вона як голова наглядової ради (органу управління боржника) приймала рішення про відчуження спірних об'єктів, діючи на свою користь як потенційного покупця (постанова КГС ВС від 30.11.2022 у справі № 904/1143/21 [47]).

Згідно з частиною 3 статті 42 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» конфліктом інтересів є конфлікт між обов'язком посадової особи діяти добросовісно і розумно в інтересах товариства в цілому та приватними інтересами посадової особи або її афілійованих осіб. Так, колишній керівник боржника (позичальника), будучи власником 100% частки товариства позикодавця, уклав з ним договір про надання поворотної фінансової допомоги, а відтак фактично діяв у стані конфлікту інтересів, оскільки обіймаючи посаду керівника позичальника, всупереч обов'язку діяти в його інтересах, він на невідгідних для позичальника умовах укладає правочин, вигодонабувачем за яким є належна йому компанія, тобто маючи приватний інтерес ця особа на шкоду керівній компанії вчинила цей правочин, що свідчить про конфлікт інтересів (постанова КГС ВС від 23.10.2024 у справі № 908/1336/23 (908/1423/23) [48]).

Для вчинення боржником правочину у процедурах банкрутства передбачений спеціальний порядок. Підприємство, відносно якого відкрито провадження у справі про банкрутство та яке знаходиться в процедурі розпорядження майном, не має права приймати рішення щодо відчуження нерухомого майна, вчиняти значні правочини та здійснювати продаж істотних активів боржника без згоди на це розпорядника майна та комітету кредиторів (зборів кредиторів – до моменту формування комітету кредиторів), а режим збереження належного боржнику майна повною мірою забезпечується в силу прямих норм КУЗПБ. Отже, сама процедура розпорядження майном включає в себе певні обмеження розпорядження майном боржника. Такі заборони і обмеження діють в силу закону та, за загальним правилом, не потребують реалізації (установлення) у судових рішеннях, а наслідком їх недотримання є недійсність/нікчемність рішення, правочину чи майнової дії боржника.

Таким чином, у процедурі розпорядження майном, у якій законодавець, попри відсутність заборони на продовження здійснення боржником господарської діяльності, встановлює особливості щодо розпорядження майном боржника, а вчинення правочинів боржником мають особливості за спеціальними положеннями абзацу шостого частини сьомої статті 44 КУЗПБ (постанова КГС ВС від 26.11.2024 у справі № 910/2902/18 (910/10381/20) [49]).

Ми також можемо спробувати запропонувати власне визначення категорії «заінтересованість». Так, зокрема, на наш погляд, під **заінтересованістю** можна розуміти суб'єктивне відображення об'єктивно існуючого інтересу, що являє собою правову характеристику суб'єкта, яка визначає його процесуальне становище та правомочності, виникає внаслідок усвідомленої потреби особи у правовому захисті або реалізації своїх прав, свобод та інтересів, і становить юридичний факт, здатний породжувати, змінювати або припиняти правові відносини. При цьому, ключовими моментами, на наш погляд, можуть виступати: а) **суб'єктивна природа** – відображає індивідуальне сприйняття особою власного інтересу; б) **правова значущість** – має юридичні наслідки та впливає на правовий статус суб'єкта; в) **процесуальна функція** – визначає можливість та порядок участі особи у правових процедурах; г) **усвідомленість** – базується на розумінні особою своїх потреб у правовому захисті; ґ) **динамічність** – може породжувати правові наслідки.

Отже, аналіз запропонованих визначень категорій «інтерес» та «заінтересованість» дозволяє виявити як спільні риси, так і принципові відмінності між цими правовими поняттями. Обидві категорії мають суб'єктивну природу та характеризуються усвідомленістю, проте відрізняються за своїм правовим статусом, функціональним призначенням та наслідками застосування. При цьому, співвідношення між зазначеними категоріями можна охарактеризувати як співвідношення між причиною та наслідком, загальним та особливим, доправовим та правовим. Вважаємо, саме інтерес виступає більш фундаментальною категорією, що породжує заінтересованість як свій правовий прояв. В той же час, заінтересованість, у свою чергу, є інструментом правової системи для врахування та захисту інтересів суб'єктів у конкретних процедурах.

Висновки.

На основі проведеного вважаємо, що категорія «інтерес» є системоутворювальним елементом не лише приватноправової сфери загалом, але й інституту банкрутства зокрема, саме «інтерес» визначає архітектуру всього механізму банкрутства, зумовлює вибір моделі процедур та їхню сутнісну спрямованість, через призму різноманітних інтересів учасників розкривається зміст основних функцій банкрутства – відновлювальної, компенсаційної, попереджувальної та санкційної, кожна з яких орієнтована на задоволення специфічних потреб різних категорій суб'єктів процедури.

Оскільки багатосуб'єктний склад правовідносин банкрутства безпосередньо корелює з множинністю та різноспрямованістю інтересів учасників процедури, ефективність інституту банкрутства прямо залежить від здатності правової системи забезпечити справедливе врахування та збалансування всієї сукупності різноманітних інтересів, що є запорукою реалізації як приватних, так і суспільних цілей процедури (це особливо актуально в умовах сучасних викликів, коли банкрутство виступає важливим правовим інструментом регулювання відносин між боржниками та кредиторами).

Проведений аналіз дозволив чітко розмежувати категорії «інтерес» та «заінтересованість», встановивши їх співвідношення як причини та наслідку, загального та особливого, доправового та правового. Інтерес як суб'єктивна доправова категорія передує правовідносинам і виступає спонукальним мотивом до їх встановлення, тоді як заінтересованість є правовою характеристикою суб'єкта, що визначає його процесуальне становище та правомочності в межах конкретних процедур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Васьковський О.В. Справи про банкрутство: важливі правові позиції Верховного Суду. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1411263>.
2. Пархоменко М.М., Мамедова А.Ф. Проблеми теорії та практики інституту банкрутства. *Актуальні проблеми політики*. 2024. Вип. 74. С. 185-191.
3. Радзивілюк В. Метод, принципи та функції права банкрутства (неспроможності). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Юридичні науки*. 2010. № 82. С. 23-25. URL: <https://legal.bulletin.knu.ua/uk>.
4. Самойленко Г.В., Ткалич М.О., Колодіна А.С. Сучасний стан та перспективи удосконалення законодавства України про банкрутство. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 9. 2021. С. 380-384. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2021/98.pdf.
5. Постанова КГС ВС від 08.06.2023 у справі № 910/17743/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112271477>.
6. Постанова КГС ВС від 22.04.2021 у справі № 915/1624/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97451198>.
7. Постанова КГС ВС від 06.12.2022 у справі № 908/802/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107904498>.
8. Лабатюк Я., Заєць Р. Як працює інститут субсидіарної відповідальності у банкрутстві. *Юридична газета Online*. 27 січня 2022. URL: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/yak-pracuye-institut-subsidiarnoyi-vidpovidalnosti-u-bankrutstvi.html>.

9. Постанова КГС ВС від 25.09.2025 у справі № 911/1993/14. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.
10. Постанова КГС ВС від 16.09.2025 у справі № 915/1624/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130493438>.
11. Постанова КГС ВС від 12.06.2024 у справі № 910/18544/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119806447>.
12. Постанова САГС від 23.07.2024 у справі № Б-50/184-10. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.
13. Постанови СП КГС ВС від 19.06.2024 у справі № 906/1155/20 (906/1113/21), 04.09.2024 у справі № 908/3236/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.
14. Пасічник М.С., Котенко Т.М., Проблеми інституту банкрутства в Україні. *Наукові записки*. 2012. вип.12, част. I. С. 182-186. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/6da01e3c-51db-4199-adfe-0c247dc20c3f/content>.
15. Постанова КГС ВС від 18.08.2020 у справі № 910/13125/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91067751>.
16. Вільчик Т.Б. Інститут банкрутства в Україні та Німеччині. *Форум Права*. 2023. 74(1). С. 6–19. URL: https://forumprava.pp.ua/files/006-019-2023-1-FP-Vilchuk_3.pdf.
17. Григоренко Ю. Трансформація інституту заінтересованих осіб має забезпечити прозорість процедур банкрутства. URL: <https://unba.org.ua/publications/9939-transformaciya-institutu-zainteresovanih-osib-mae-zabezpechiti-prozorist-procedur-bankrutstva.html>.
18. Постанова КГС ВС від 23.01.2024 у справі № 907/935/21(907/957/22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116767730>.
19. Постанова КГС ВС від 26.05.2022 у справі № 910/15018/19 (910/14175/20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104634854>.
20. Постанова від 08.10.2025 у справі № 902/90/21(902/1350/24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131130473>.
21. Постанова КГС ВС від 15.09.2025 у справі № 911/101/21 (911/2330/24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130230963>.
22. Jhering, Rudolf von. *Der Zweck im Recht*. Band I. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1877; Jhering, Rudolf von. *Der Zweck im Recht*. Band II. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1883.
23. Чепис О.І. Інтерес як правова категорія: сутність та роль у правовому регулюванні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2007. № 8. С. 67–69. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/22fb0e1c-cfed-4e5d-a65c-9f97e6abb288>.
24. Чи законний інтерес... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/p0046697-10#Text>.
25. Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 09.01.2025 № 4196-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#n175>.
26. Кодекс з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>.
27. Бабецька І.Я. Законний інтерес та охоронюваний законом інтерес як різновиди інтересу в цивільному праві України. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право*. №2(14), 2016. С. 158-164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2016_14_25.
28. Чепис О.І. Об'єктивне та суб'єктивне в категорії «інтерес». *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 66. С. 56-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2012_66_11.
29. Чепис О.І. Інтереси в цивільному праві: сутність, місце та особливості захисту: автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.03; Харківський національний університет внутрішніх справ Х., 2010. 18 с.
30. Новосад В., Поняття «інтерес» у цивільному законодавстві України. *Молодий вчений* 1 (113), 2023. 132-138. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5710>.
31. Постанова КГС ВС від 05.06.2025 у справі № 918/822/23(918/583/24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128132905>.
32. Ромовская З.В. Судебная защита охраняемого законом интереса. *Вестник Львовского университета*. 1983. Вып. 22. С. 72-81.
33. Харитонов Є.О. Категорія інтересу в цивільному праві України. *Актуальні проблем держави і права*. 2014. С.216-221. URL: <http://www.apdp.in.ua/v25/51.pdf>.
34. Васильєва В.А. Цивільно – правове регулювання діяльності з надання посередницьких послуг: монографія. Івано–Франківськ, ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2006. 346 с.
35. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4

- Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) № 18-рп/2004 від 01.12.2004 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04>.
36. Постанова ВП ВС від 13.02.2024 у справі № 910/2592/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.
37. Тітко І. Приватний інтерес як категорія кримінального процесуального права. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 3 (74) 2013. С. 249-258. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6435/1/Titko_249.pdf.
38. Шило О.Г. Теоретичні основи та практика реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист у досудовому провадженні в кримінальному процесі України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Х., 2011. С. 234–235.
39. Постанова СП КГС ВС від 22.11.2023 у справі № 910/4685/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.
40. Постанова СП КГС ВС від 20.05.2021 у справі № 910/24368/14. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.
41. Полюк Ю.І. Юридична заінтересованість як передумова виникнення права на звернення до суду. Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 трав. 2017 р.). У 2-х т. Т. 2 / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 689–692.
42. Постанова СП КГС ВС від 22.09.2021 у справі № 911/2043/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.
43. Боднар Т. Правочини акціонерних товариств, щодо вчинення яких є заінтересованість. *Юридична Україна*. 2009. № 2(74). С. 36-40. URL: <https://jur-ukraine.com>.
44. Постанова КГС ВС від 13.08.2025 у справі № 922/2432/21 (922/2817/24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.
45. Постанова СП КГС ВС від 24.11.2021 у справі №905/2030/19 (905/2445/19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.
46. Enriques, L., & Tröger, T. H. The Law and (Some) Finance of Related Party Transactions: An Introduction. European Corporate Governance Institute (ECGI) - Law Working Paper. 2018. No. 411/2018.
47. Постанова КГС ВС від 30.11.2022 у справі № 904/1143/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.
48. Постанова КГС ВС від 23.10.2024 у справі № 908/1336/23 (908/1423/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.
49. Постанова КГС ВС від 26.11.2024 у справі № 910/2902/18 (910/10381/20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 5.12.2025
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
Дата публікації: 2.02.2026